

Rapportage waarschuwingen 2016

Leonore Braggaar
Thirsa Leendertse
Jeremy Weidum

29 juni 2017

Samenvatting

Om zicht te krijgen op het aantal gegeven waarschuwingen in het kader van de Fraudewet in Nederland in 2016, is een enquête uitgestuurd naar alle gemeenten. De respons is opgehoogd om een schatting te kunnen geven van alle gegeven waarschuwingen in Nederland. Hieruit blijkt dat er in totaal ongeveer 15 duizend waarschuwingen zijn gegeven. Bij het grootste deel, naar schatting 13 duizend, is sprake van een waarschuwing aan iemand die de inlichtingenplicht heeft geschonden. Voor de andere soorten waarschuwingen, zoals het niet voldoen aan tegenprestatie, het niet voldoen aan arbeidsverplichting en overige waarschuwingen is het niet mogelijk gebleken een nauwkeurige schatting te maken.

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer 302700-4
SES-SOZ
29 juni 2017

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding onderzoek	4
1.2 Doel van het onderzoek	4
2. Uitvoering van het onderzoek	5
2.1 Gemeenten en gemeentelijke eenheden	5
2.2 Pilot voor het testen van de vragenlijst	5
2.3 Definitieve uitzending en respons	7
3. Analysemethode	10
3.1 De regressieanalyse	10
3.2 Schatting	11
3.3 Onzekerheidsmarges	11
4. Uitkomsten	12
5. Conclusie	14
6. Bijlage 1 Vragenlijst waarschuwingen	15

1. Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) wil graag inzicht in het aantal waarschuwingen dat door gemeenten wordt gegeven in het kader van de Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving (Fraudewet).

Per 1 januari 2017 is de aangepaste Fraudewet van kracht. In deze nieuwe Fraudewet is de maximale boete afhankelijk van het al dan niet opzettelijk overtreden van de 'inlichtingenplicht'. Verder is met het wetsvoorstel de mogelijkheid uitgebreid om een waarschuwing te geven in plaats van een boete¹.

De nieuwe Fraudewet is een gevolg van de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep op 24 november 2014 over het tot dan toe vigerende boeteregime. Zie hiervoor de Kamerbrief d.d. 16 december 2014: Fraudewet, onderzoek Nationale Ombudsman en aanbieding rapport Inspectie SZW 'De Boete Belicht'. Sinds de uitspraak hebben gemeenten al gewerkt met een aangepast boeteregime.

Volgens de nieuwe Fraudewet kan een waarschuwing worden gegeven bij verminderde verwijtbaarheid en bij een zeer klein of geen benadelingsbedrag (nulfraude). De waarschuwing kan slechts eenmaal worden gegeven in een periode van twee jaar. Als er in een periode van twee jaar voorafgaand aan de schending van de inlichtingenplicht al een boete of waarschuwing is opgelegd, kan er niet meer worden volstaan met het geven van een waarschuwing. In dat geval moet meteen een bestuurlijke boete worden opgelegd.

Waarschuwingen kunnen ook gegeven worden bij het niet voldoen aan tegenprestatie of arbeidsverplichting. In deze situaties kan in plaats van een waarschuwing ook een maatregel worden opgelegd waarbij de bijstand wordt verlaagd.

Momenteel wordt het aantal gegeven waarschuwingen niet uitgevraagd in de Bijstandsdebiteuren en -fraudestatistiek (BDFS). Daarom heeft het ministerie van SZW het CBS opdracht gegeven om een extra uitvraag over het aantal gegeven waarschuwingen op te zetten en uit te voeren.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is te onderzoeken hoeveel waarschuwingen de gemeenten hebben gegeven in 2016. Daarbij is de volgende uitsplitsing gemaakt naar de aard van de waarschuwing:

- schending van de inlichtingenplicht,
- niet voldoen aan eis tegenprestatie,
- niet voldoen aan de arbeidsverplichting,
- overige/aard onbekend.

Het resultaat van dit onderzoek is onderhavig rapport. In hoofdstuk 2 wordt de uitvoering van het onderzoek besproken. In hoofdstuk 3 wordt de analysemethode voor het ophogen van de respons uiteengezet. Vervolgens worden de bevindingen van het onderzoek beschreven, inclusief een tabel met het aantal waarschuwingen dat door gemeenten is opgelegd in 2016. Zie hiervoor hoofdstuk 4 Uitkomsten. Hoofdstuk 5 geeft de conclusie van het onderzoek.

¹ Bron: www.hnu.nl, Minder schuld is minder boete in nieuwe fraudewet.

2. Uitvoering van het onderzoek

2.1 Gemeenten en gemeentelijke eenheden

Het onderzoek is uitgevoerd onder alle gemeenten in Nederland. De gemeenten zijn benaderd via hun berichtgevers. Een berichtgever is een gemeente of een dienst die door een aantal gemeenten is opgezet, en die de gegevens voor de BDFS aanlevert aan het CBS. Een berichtgever kan gegevens verstrekken over verschillende gemeenten, maar het omgekeerde komt ook voor: verschillende berichtgevers kunnen over één gemeente rapporteren. Bij het onderzoek is als eenheid van onderzoek de combinatie berichtgever-gemeente gehanteerd, wat in het vervolg van dit rapport wordt aangeduid met de term 'gemeentelijke eenheid'.

2.2 Pilot voor het testen van de vragenlijst

Het onderzoek is uitgevoerd middels een vragenlijst die naar alle gemeentelijke eenheden in Nederland is toegestuurd. Hieraan is een pilot voorafgegaan onder een aantal panelgemeenten om de vragenlijst te testen en te verbeteren aan de hand van de reacties van deze gemeenten. Figuur 2.2.1 toont de eerste versie van de vragenlijst zoals verstuurd naar de panelgemeenten, de uiteindelijke vragenlijst is te vinden in bijlage 1. Een belangrijk doel van de pilot was na te gaan in hoeverre gemeenten in staat zijn de gegevens over waarschuwingen samen te stellen en hoeveel werk dit hun kost. Bij de pilot zijn reacties ontvangen van de negen contactpersonen, die samen over 15 gemeenten rapporteren. Twee van de vier grote gemeenten maakten daar deel van uit.

Waarschuwingen in 2016

Gemeente

1 Totaal aantal waarschuwingen [1 = 2 + 3 + 4 + 5] waarschuwingen

Aard van de waarschuwing

2 Schending van de inlichtingenplicht waarschuwingen

3 Niet voldoen aan eis tegenprestatie waarschuwingen

4 Niet voldoen aan arbeidsverplichting waarschuwingen

5 Overig/aard onbekend waarschuwingen

6 Eventuele opmerkingen:

Het gaat om het aantal waarschuwingen dat gegeven is in 2016.
Het ingevulde formulier kunt u zenden aan SZ_BDFS@CBS.nl ter attentie van Leonore Braggaar, Jeremy Weidum en Thirsa Leendertse.
Mocht u vragen hebben over de vragenlijst, dan kunt u deze stellen via dit emailadres of tijdens kantooruren via telefoonnummers 070 337 070 337
of 070 337

Figuur 2.2.1. Pilotvragenlijst 'Waarschuwingen in 2016'

Voor de pilot zijn 15 gemeenten tevens benaderd met de volgende vragen.

1. Zijn de verschillende waarschuwingen die worden uitgevraagd duidelijk?
2. Kunnen waarschuwingen in het kader van tegenprestatie en arbeidsverplichting leiden tot boetes die in de huidige BDFS zijn opgenomen?
3. Voor welke uitkeringsregelingen worden waarschuwingen gegeven? Is het alleen algemene bijstand of ook voor andere uitkeringen?
4. Worden waarschuwingen al in de huidige BDFS opgegeven?
5. Is het gemakkelijk om de gevraagde gegevens te verkrijgen of moet hiervoor veel extra werk voor worden verricht?
6. Mist u nog iets in de vragenlijst?
7. Is de toelichting duidelijk?

Reacties op vraag 1 (duidelijkheid onderscheid waarschuwingen)

Voor de meeste contactpersonen was de opsplitsing in de verschillende typen waarschuwingen duidelijk en was het niet lastig om na te gaan of de informatie beschikbaar was. Enkele contactpersonen daarentegen (onder wie ook enkele van de vier grote gemeenten), gaven aan moeite te hebben met het gevraagde onderscheid tussen de verschillende waarschuwingen. Dit hing vooral samen met het feit dat waarschuwingen in het kader van de schending van de inlichtingenplicht tot een andere regelgeving behoren dan waarschuwingen betreffende arbeidsinschakeling of tegenprestatie. Beide soorten waarschuwingen worden daarbij ook in aparte delen van de gebruikte systemen geadministreerd, waarbij ook verschillende afdelingen kunnen zijn betrokken. Een gemeente gaf bijvoorbeeld aan dat 'tegenprestatie' en 'arbeidsverplichting' onder de verantwoordelijkheid van een andere afdeling vallen en dat desbetreffende waarschuwingen niet zodanig worden vastgelegd dat ze kunnen worden aangeleverd.

De in de vragenlijst gehanteerde terminologie kan duidelijk afwijken van die, welke de gemeente gebruikt bij de vastlegging. Zo wordt in het systeem dat door de vier grote gemeenten wordt gebruikt voor het samenstellen van de gegevens voor de bijstandsstatistieken van het CBS, de term 'voorwaardelijke maatregel' gehanteerd voor een waarschuwing voor het niet voldoen aan arbeidsinschakeling of tegenprestatie.

Uit de antwoorden van de gemeenten bleek verder dat het voorkomt dat bepaalde waarschuwingen, als onderdeel van gemeentelijk beleid, niet worden gegeven. Een gemeente vermeldde bijvoorbeeld dat niet aan 'tegenprestatie' werd gedaan.

Naar aanleiding van de beantwoording van vraag 1 is besloten om in de definitieve vragenlijst die naar alle gemeenten in Nederland is toegezonden, met uitzondering van de gemeenten die in de pilot hadden gerespondeerd, zodanig aan te passen dat gemeenten ook kunnen aangeven dat er geen waarschuwingen van een bepaalde categorie zijn opgegeven omdat deze niet worden geregistreerd. Voor de uiteindelijke schatting voor geheel Nederland is het van belang om deze groep te onderscheiden van de gemeenten die deze waarschuwingen wel registreren, maar waarvan er geen zijn gegeven in de verslagperiode van het onderzoek.

Reacties op vraag 2 (mogelijkheid van boetes bij arbeidsinschakeling of tegenprestatie)

Een aantal contactpersonen gaf duidelijk aan dat waarschuwingen aan personen die niet voldoen aan tegenprestatie of aan de arbeidsverplichting, alleen kunnen worden gevolgd door een maatregel, waarbij de bijstand wordt verlaagd. Een contactpersoon van een andere gemeenten vermeldde echter dat herhaalde waarschuwingen bij tegenprestatie of arbeidsverplichting wel door een boete kunnen worden gevolgd die in de BDFS wordt waargenomen. De rest van de contactpersonen kon niet aangeven of er bij tegenprestatie of arbeidsverplichting ook wel boetes worden gegeven. Uit de reacties op de tweede vraag komt het beeld naar voren dat waarschuwingen bij het niet voldoen aan tegenprestatie of arbeidsverplichting doorgaans niet gevolgd kunnen worden door een boete, maar waarschijnlijk wel door een maatregel.

Reacties op vraag 3 (uitkeringsregelingen bij waarschuwing)

Vijf van de negen contactpersonen vermeldden dat waarschuwingen niet beperkt zijn tot de algemene bijstand, maar dat ook andere uitkeringsregelingen daar onder vallen, zoals bijzondere bijstand, IOAW en IOAZ. De overige respondenten beantwoordden deze vraag niet, deels waarschijnlijk omdat de soort regeling niet meteen te achterhalen is met de gebruikte systemen.

Reacties op vraag 4 (waarschuwingen al opgenomen in de BDFS)

Deze vraag was gesteld, omdat was gebleken dat waarschuwingen wegens het niet voldoen aan de inlichtingenplicht, bij een gemeente in de BDFS-bestanden waren opgenomen, terwijl dit eigenlijk niet de bedoeling was. Het ging om vorderingen met een beginschuld van nul euro. De bedoeling van vraag 4 was om erachter te komen of bij andere gemeente deze situatie ook voorkwam. Het

merendeel van de contactpersonen gaf zonder meer aan dat waarschuwingen bij hun gemeente niet in de huidige BDFS-bestanden waren opgenomen.

Reacties op vraag 5 (benodigde extra werk voor de gevraagde detaillering)

De meeste contactpersonen gaven aan dat de gegevens betrekkelijk makkelijk uit de desbetreffende registratiesystemen konden worden gehaald. Daarbij speelde ook de omvang van de gemeente een rol. Zo meldde een kleinere gemeente dat het specificeren van de verschillende waarschuwingen redelijk eenvoudig was omdat het om een betrekkelijk gering aantal ging: enkele tientallen. Voor het onderscheiden van het soort waarschuwing was het wel nodig om de bijbehorende toelichting afzonderlijk te bekijken. De contactpersoon voor een grotere gemeente met enkele honderden waarschuwingen noemde het benodigde dossierwerk nadrukkelijk de oorzaak van het extra werk dat moest worden verricht om de gevraagde uitsplitsingen te kunnen verstrekken.

Reacties op vraag 6 en 7 (lacunes in de vragenlijst en duidelijkheid van de toelichting)

Uit de antwoorden op vraag 6 en 7 kwam naar voren dat het ontbreken van een nadere uitleg over waarschuwingen wegens het in gebreke blijven ten aanzien van de arbeidsverplichting of tegenprestatie door een aantal contactpersonen als een duidelijk gemis werd gezien. Deze gedragingen kunnen leiden tot een maatregel en, volgens enkele contactpersonen, ook tot een boete. In de toelichting wordt echter alleen gesproken over het niet voldoen aan de inlichtingenplicht en de mogelijke boete die hierop kan volgen. Overigens waren er ook contactpersonen die de toelichting duidelijk vonden en er verder geen opmerkingen over hadden. Omdat het onderzoek vooral gericht was op het verkrijgen van informatie over waarschuwingen in het kader van de inlichtingenplicht, is er toch voor gekozen om in de toelichting niet nader in te gaan over de mogelijke gevolgen van het niet voldoen aan de arbeidsverplichting of tegenprestatie.

2.3 Definitieve uitzending en respons

De definitieve vragenlijst, zoals uitgezonden naar alle 394 gemeentelijke eenheden, is te vinden in bijlage 1. Ten opzichte van de pilotvragenlijst heeft de definitieve vragenlijst een kleine aanpassing ondergaan. Zo kregen gemeentelijke eenheden in de definitieve vragenlijst ook de mogelijkheid om aan te geven wanneer waarschuwingen niet worden geregistreerd. Op deze manier kon een onderscheid worden gemaakt tussen deze gemeenten en de gemeenten die waarschuwingen wel registreren maar waarbij er geen waarschuwingen gegeven zijn in de huidige verslagperiode.

In de vragenlijst is een automatische controle ingebouwd, waarbij wordt nagegaan of de ingevulde aantallen onder de verschillende soorten waarschuwingen (schending inlichtingenplicht, niet voldoen aan eis tegenprestatie, niet voldoen aan arbeidsverplichting en/of overig/aard onbekend) exact overeenkomen met het opgeven totale aantal waarschuwingen. Wanneer deze optelling niet klopt, verschijnt een waarschuwing in beeld om de respondent hierop te wijzen.

De vragenlijst is eind april 2017 verstuurd naar alle berichtgevers met het verzoek om deze binnen twee weken terug te sturen. Iedere berichtgever ontving per gemeentelijke eenheid een aparte mail en vragenlijst. In de begeleidende brief is vermeld dat een pilotonderzoek is uitgevoerd en dat dit de indruk gaf dat het ophalen van de gegevens weinig tijd kost.

Na het verstrijken van de deadline is in mei per mail een rappelbrief verstuurd naar de gemeenten die nog niet hadden gerespondeerd, met het verzoek de gegevens alsnog binnen twee weken terug te sturen. In dezelfde periode is eveneens telefonisch contact opgenomen met deze gemeenten, om zo de respons te vergroten.

2.3.1 Respons

Van de in totaal 394 uitgestuurde vragenlijsten naar gemeentelijke eenheden over verslagjaar 2016 zijn er uiteindelijk 294 teruggestuurd. Dit komt overeen met een responspercentage van 75 procent. De gemeenten zijn in te delen in vijf grootteklassen (minder dan 10.000 inwoners, 10.000 tot 20.000 inwoners, 20.000 tot 50.000 inwoners, 50.000 tot 250.000 inwoners en 250.000 inwoners of meer).

De verdeling van de responderende gemeenten over deze klassen kwam nagenoeg overeen met de verdeling van alle (aangeschreven) gemeenten over deze klassen. Dit betekent dat de responderende gemeenten qua inwonertal representatief zijn voor alle gemeenten van Nederland.

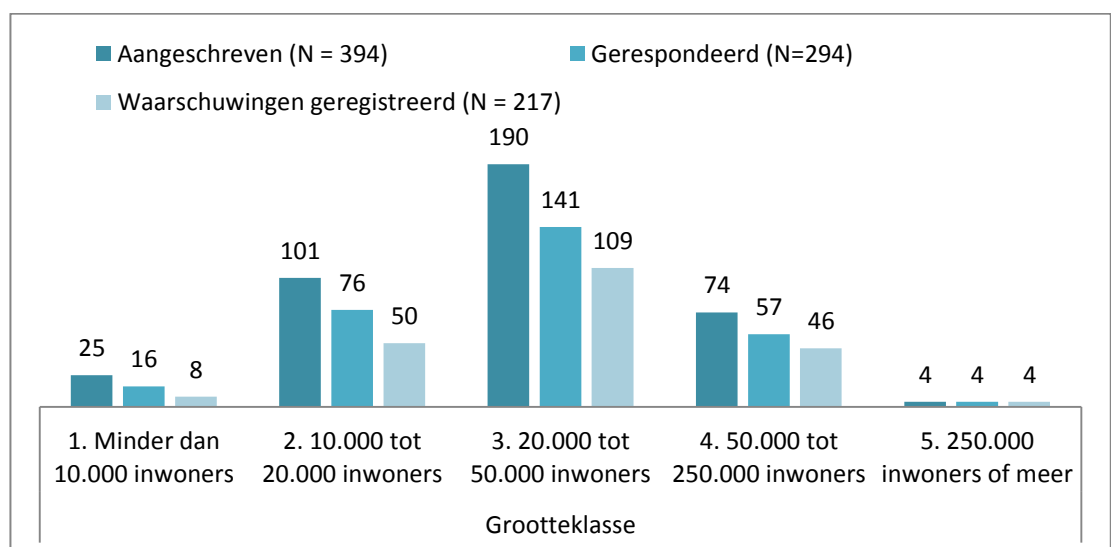
Bovendien lag de respons voor alle grootteklassen hoger dan 50 procent, namelijk minimaal 64 procent (grootteklasse 1). In figuur 2.3.1.1 is per gemeentelijke grootteklasse weergegeven hoeveel gemeenten zijn aangeschreven, hoeveel daarvan hebben gerespondeerd en hoeveel gemeenten daarvan waarschuwingen hebben geregistreerd in 2016. De respons lag het hoogst voor de twee grootteklassen met de meeste inwoners (klassen 4 en 5), namelijk op 77 en 100 procent.

Bruikbaarheid van de respons

De antwoorden van de gemeentelijke eenheden die hebben gerespondeerd, zijn beoordeeld op inpasbaarheid in de analyse. De ingevulde vragenlijsten die geschikt werden bevonden, zijn namelijk gebruikt om een model te bepalen waarmee het aantal waarschuwingen van niet-responderende gemeentelijke eenheden kan worden geschat. Dit model wordt nader beschreven in hoofdstuk 3 'Analysemethode'.

De respons van gemeentelijke eenheden die waarschuwingen niet registreren werd als niet bruikbaar beschouwd voor het schatten van het totale aantal waarschuwingen door gemeentelijke eenheden. Van de 294 gemeentelijke eenheden die hebben gerespondeerd, hebben er 77 (26 procent) aangegeven geen waarschuwingen te registreren. In totaal registreert 55 procent van alle gemeenten of er waarschuwingen zijn gegeven. Zoals te zien is in figuur 2.3.1.1, neemt het percentage gemeenten per grootteklasse dat waarschuwingen registreert toe met het inwoneraantal. Hoe hoger het inwoneraantal, hoe groter het aandeel gemeenten dat waarschuwingen registreerde over 2016.

Er waren geen grote verschillen te zien in het aantal gemeenten dat waarschuwingen registreert per gebruikt softwarepakket.

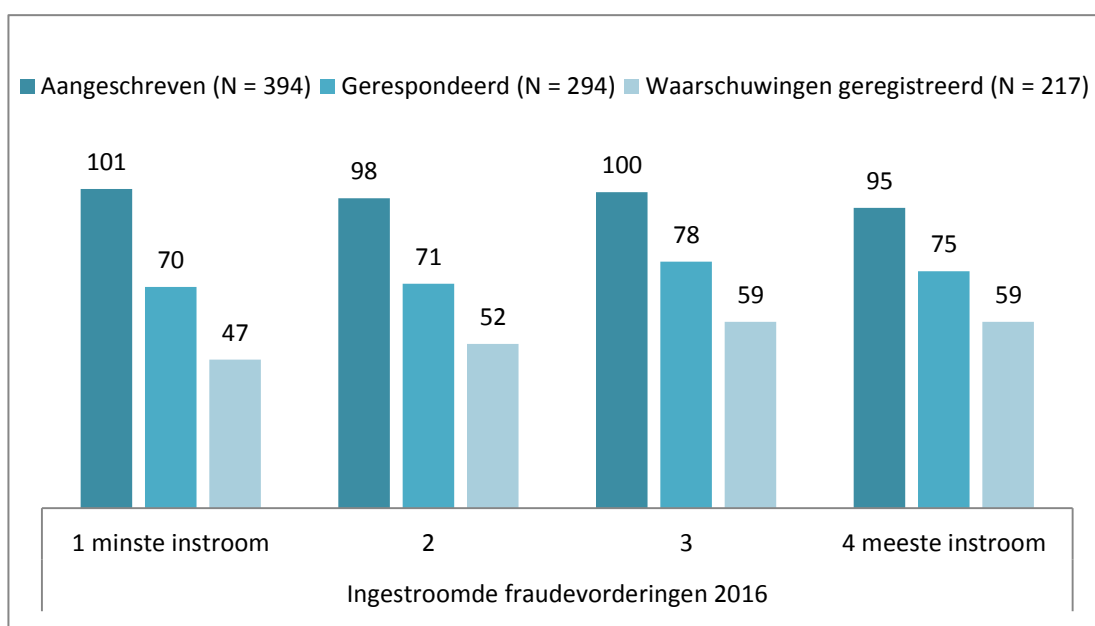

Figuur 2.3.1.1. Het aantal gemeenten dat aangeschreven is, gerespondeerd heeft en waarschuwingen heeft geregistreerd in 2016, per gemeentelijke grootteklasse.

Verklarende variabele

De ingevulde vragenlijsten zijn gebruikt om een model te bepalen waarmee het aantal waarschuwingen van de gemeenten die niet hebben gerespondeerd kan worden geschat. Hiervoor wordt het aantal waarschuwingen van een gemeente afgezet tegen een factor die hiermee samenhangt. Het is gebleken dat het aantal nieuw ingestroomde fraudevorderingen de beste verklarende variabele is om het aantal waarschuwingen te voorspellen.

In figuur 2.3.1.2 zijn de gemeenten op basis van het aantal nieuw ingestroomde fraudevorderingen in 2016 in vier in aantal gelijke groepen ingedeeld. De 25 procent gemeenten met het minste aantal nieuwe fraudevorderingen in 2016 zijn ingedeeld in de eerste categorie en de 25 procent gemeenten met de meeste nieuwe fraudevorderingen zijn ingedeeld in de vierde categorie. Op deze manier bevat elke categorie ongeveer een kwart van de gemeenten. In de figuur is te zien hoeveel gemeenten per groep zijn aangeschreven, hoeveel hiervan gerespondeerd hebben en hoeveel daarvan waarschuwingen registreren. De verdeling van de responderende gemeenten over deze categorieën komt vrijwel overeen met de verdeling van alle (aangeschreven) gemeenten over deze categorieën. Te zien is dat bij gemeenten met weinig nieuw ingestroomde fraudevorderingen (categorie 1) en bij gemeenten met veel nieuw ingestroomde fraudevorderingen (categorie 4) een vergelijkbaar aandeel van gemeenten waarschuwingen registreert. Bij alle vier de categorieën geeft meer dan 67 procent van de gerespondeerde gemeenten aan waarschuwingen te registreren.

Figuur 2.3.1.2. Het aantal gemeenten dat is aangeschreven, gerespondeerd heeft en waarschuwingen heeft geregistreerd in 2016, per aantal ingestroomde fraudevorderingen in 2016.
Noot. Gemeenten zijn ingedeeld in 4 categorieën wat betreft het aantal ingestroomde fraudevorderingen in 2016. In categorie 1 zijn de gemeenten ingedeeld met de minste instroom en in categorie 4 de gemeenten met de meeste instroom.

Respons G4

Voor de vier grootste gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) kan bij eventuele non-respons geen gebruik worden gemaakt van een model voor het schatten van het aantal waarschuwingen van de non-respons. Wanneer één (of meer) van de vier niet respondeert is het aantal grote gemeenten dat overblijft veel te klein om een bruikbaar model op te leveren. Zoals te zien in figuur 2.3.1.2, hebben alle vier de gemeenten gerespondeerd en de waarschuwingen over verslagjaar 2016 geregistreerd. Dit probleem was dus niet aan de orde.

3. Analysemethode

Voor de verwerking van de gegevens is gebruik gemaakt van regressieanalyse. Bij deze statistische methode wordt op basis van de respons en een onafhankelijke, verklarende variabele een regressievergelijking bepaald. Vervolgens kan, met behulp van de regressievergelijking, een schatting worden gemaakt voor de non-respons. In dit onderzoek wordt er dus een schatting gemaakt voor het aantal gegeven waarschuwingen voor de gemeenten die niet gerepsondeerd hebben of geen waarschuwingen registreren.

3.1 De regressieanalyse

Er zijn verschillende regressiemodellen getest om te komen tot de juiste onafhankelijke variabele. Uiteindelijk bleek het aantal ingestroomde fraudevorderingen in 2016 volgens de BDFS de grootste verklarende factor te zijn. Naast het aantal ingestroomde fraudevorderingen in 2016 zijn ook het aantal ingestroomde boetevorderingen in 2016, het gebruikte softwarepakket en de grootteklasse onderzocht. Hierbij bleek geen sterker verband met het aantal waarschuwingen dan bij het aantal ingestroomde fraudevorderingen. Ook een combinatie van meerdere onafhankelijke variabelen, zoals het aantal ingestroomde fraude- en boetevorderingen tezamen bleek geen verbetering van het model te zijn. Bij het schatten van de uiteindelijke regressiemodellen is er voor gekozen om de stratificatie van de gemeentelijke eenheden op basis van het aantal inwoners achterwege te laten. Een analyse naar de voorspellende waarde van de modellen met stratificatie gaven namelijk geen verbetering ten opzichte van modellen zonder stratificatie.

Met behulp van het statistische softwarepakket SPSS is apart voor elke soort waarschuwing een lineair regressiemodel bepaald om de relatie te beschrijven tussen het aantal nieuw ingestroomde fraudevorderingen in 2016 en het aantal waarschuwingen uit de enquête. In totaal zijn er dus vijf regressieanalyses uitgevoerd. Eén voor het totaal aantal waarschuwingen, één voor waarschuwingen wegens schending van de inlichtingenplicht, één voor niet voldoen aan de eis tegenprestatie, één voor niet voldoen aan de arbeidsverplichting en tot slot een regressieanalyse voor de overige waarschuwingen.

De regressievergelijkingen zijn bepaald op basis van de antwoorden van de gemeenten die gerepsondeerd hebben én hebben aangegeven dat waarschuwingen geregistreerd worden (74% van de gemeentelijke eenheden die gerepsondeerd hebben). Voor gemeenten die niet hebben gereageerd en voor de gemeenten die wel hebben gereageerd, maar geen waarschuwingen registreren, zijn de aantallen waarschuwingen bijgeschat op basis van de regressievergelijkingen.

Voordat de lineaire regressiemodellen zijn bepaald, zijn de uitbijters gedefinieerd. Het ging in totaal om 4 uitbijters, waarvan 3 hadden gerepsondeerd en 1 niet had gerepsondeerd.

Bij het vaststellen van de regressievergelijkingen is steeds gebruik gemaakt van de volgende regressievergelijking: $y = a + bx + \varepsilon$, waarbij

- y: aantal waarschuwingen per gemeentelijke eenheid volgens de enquête;
- x: aantal nieuw ingestroomde fraudevorderingen in 2016 per gemeentelijke eenheid volgens de BDFS;
- a en b: regressiecoëfficiënten
- ε : storingsterm met σ als standaarddeviatie.

De regressiecoëfficiënten a en b worden geschat met behulp van de methode van de kleinste kwadraten som. Dit houdt in dat de coëfficiënten a en b zodanig worden vastgesteld dat de som van de gekwadrateerde afwijkingen ten opzichte van de regressielijn ($y = a + bx$) zo klein mogelijk is. In formulevorm: geminimaliseerd wordt $\chi^2 = \sum_i (y_i - a - bx_i)^2$ voor de coëfficiënten a en b. Hierbij worden de afgeleiden naar a en b gelijkgesteld aan 0:

$$\begin{aligned} \text{I:} \quad & \sum_i [-2y_i + 2a + 2bx_i] = 0 \\ \text{II:} \quad & \sum_i [-2x_i y_i + 2ax_i + 2bx_i^2] = 0 \end{aligned}$$

↓

$$\begin{aligned} \text{I:} \quad & aN + b \sum_i x_i = \sum_i y_i \\ \text{II:} \quad & a \sum_i x_i + b \sum_i x_i^2 = \sum_i x_i y_i \end{aligned}$$

↓

$$a = \frac{\sum_i x_i^2 \sum_i y_i - \sum_i x_i \sum_i x_i y_i}{N \sum_i x_i^2 - (\sum_i x_i)^2}$$

$$b = \frac{N \sum_i x_i y_i - \sum_i x_i \sum_i y_i}{N \sum_i x_i^2 - (\sum_i x_i)^2}$$

3.2 Schatting

De gevonden regressievergelijkingen worden vervolgens gebruikt om voor gevallen waarbij wel het aantal ingestroomde fraudevorderingen bekend is uit de BDFS, maar niet het aantal waarschuwingen uit de enquête, het aantal waarschuwingen uit de enquête bij te schatten. Hiervoor worden de voorspelde aantallen waarschuwingen voortkomend uit de regressievergelijkingen ingevuld voor de gemeenten die niet gerespondeerd hebben. Voor de gemeenten die wel gerespondeerd hebben, blijft het door de gemeente ingevulde aantal waarschuwingen staan. Het totaal van de voorspelde aantallen waarschuwingen en de door gemeenten opgegeven aantallen waarschuwingen leidt tot een schatting van het totaal aantal gegeven waarschuwingen in Nederland.

3.3 Onzekerheidsmarges

De uitkomsten van dit onderzoek zijn gebaseerd op een enquête uitgevoerd onder alle gemeenten in Nederland. Omdat niet alle gemeenten op de enquête hebben gereageerd of waarschuwingen registreren, worden de aantallen waarschuwingen voor de ontbrekende gemeenten geschat door middel van een regressieanalyse. Deze schattingen gaan gepaard met een zekere onzekerheid.

Voor de schattingen worden marges en relatieve marges berekend om uitspraken te kunnen doen over de nauwkeurigheid van de schattingen. De onzekerheidsmarges worden op de volgende manier berekend:

$$Marge = \sqrt{N_{non\ respons} * \left(\frac{\sum (y - \hat{y})^2}{N_{bruikbare\ respons}} \right)} * 1,96$$

Deze marges kunnen vervolgens gebruikt worden om een 95%-betrouwbaarheidsinterval voor de schatting te construeren. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval wil zeggen dat in 95 van de 100 gevallen het werkelijke aantal waarschuwingen valt binnen dit interval. Hoe breder het interval is, hoe minder nauwkeurig de schatting.

4. Uitkomsten

Op basis van de regressieanalyses voor de verschillende soorten waarschuwingen zijn schattingen gemaakt voor het aantal gegeven waarschuwingen in Nederland in 2016. In tabel 4.1.1 is voor het totaal aantal waarschuwingen en waarschuwingen naar aanleiding van schending van de inlichtingenplicht het aantal geschatte waarschuwingen weergegeven.

Uit het onderzoek blijkt dat de Nederlandse gemeenten in 2016 in totaal ongeveer 15 duizend waarschuwingen hebben gegeven. Het grootste deel van deze waarschuwingen zijn waarschuwingen aan personen die de inlichtingenplicht hebben geschonden: naar schatting 13 duizend. Deze waarschuwingen zijn niet in de BDFS opgenomen. Ter vergelijking: in 2016 zijn er volgens de BDFS bijna 17 duizend nieuwe fraudevorderingen ingestroomd.

Voor de andere soorten waarschuwingen, niet voldoen aan eis tegenprestatie, niet voldoen arbeidsverplichting en overige waarschuwingen, is op basis van de enquête geen nauwkeurige schatting te maken. Uit de reacties van gemeenten op de enquête is op te maken dat waarschuwingen wegens niet voldoen aan de eis tegenprestatie en niet voldoen aan de arbeidsverplichting slechts heel incidenteel gegeven worden.

Daarnaast blijkt uit de enquête dat het voor sommige gemeenten onmogelijk is om het aantal gegeven waarschuwingen te onderscheiden naar soort. Dit zou betekenen dat per individu in het dossier moet worden gekeken van welke waarschuwing sprake is. Het is dus mogelijk dat onder de overige waarschuwingen ook waarschuwingen vallen omtrent schending inlichtingenplicht en niet voldoen eis tegenprestatie of arbeidsverplichting. Het is onbekend bij hoeveel gemeenten dit het geval is.

Tabel 4.1.1 Aantal waarschuwingen naar soort, 2016

	Aantal ¹	Relatieve marges (%)	95% betrouwbaarheidsinterval ¹
Waarschuwingen totaal	15.000	11	[13.000;16.000]
<i>Soort waarschuwing</i>			
Schending inlichtingenplicht	13.000	13	[11.000;15.000]
Niet voldoen eis tegenprestatie		51	
Niet voldoen arbeidsverplichting		23	
Overig		26	

Bron: CBS.

¹ Het geschatte aantal waarschuwingen is afgerond op duizendtallen.

De schattingen voor het aantal gegeven waarschuwingen gaan gepaard met een bepaalde onzekerheid. De berekende marges zijn gebruikt om een 95%-betrouwbaarheidsinterval om de schattingen heen te construeren. In tabel 4.1.1 zijn de 95% betrouwbaarheidsintervallen voor de schattingen weergegeven. Voor het totaal aantal waarschuwingen is het 95%-betrouwbaarheidsinterval [13.000;16.000]. In 95 van de 100 gevallen zal het werkelijke aantal waarschuwingen in deze range liggen. De 95%-betrouwbaarheidsintervallen voor de waarschuwingen omtrent tegenprestatie, arbeidsverplichting en overige waarschuwingen zijn zo breed, dat hier geen nauwkeurige schattingen voor kunnen worden gedaan.

Naast de marges zijn ook de relatieve marges gebruikt bij de beoordeling van de kwaliteit van de schattingen. Relatieve marges worden berekend door de marges te delen door de schatting van het aantal waarschuwingen. Bij het totaal aantal waarschuwingen is een marge berekend van 11 procent. Dit betekent dat de werkelijke waarde van het totaal aantal waarschuwingen 11 procent kan afwijken van de schatting. Bij waarschuwingen voor schending van de inlichtingenplicht is de relatieve marge iets hoger, namelijk 13 procent. De relatieve marges bij de andere soorten waarschuwingen liggen een stuk hoger, wat impliceert dat deze marges in verhouding met de schatting van het aantal waarschuwingen groter zijn.

5. Conclusie

In 2016 zijn 15 duizend waarschuwingen gegeven door gemeenten in het kader van de Fraudewet. Naar schatting zijn hiervan bijna 13 duizend waarschuwingen gegeven voor schending van de inlichtingenplicht.

Deze gegevens zijn afkomstig uit een enquête onder Nederlandse gemeenten, aangezien hierover geen gegevens beschikbaar zijn in de Bijstandsdebiteuren –en fraudestatistiek (BDFS). De respons op deze enquête was met 75 procent hoog, maar uit de enquêtes bleek dat niet alle gemeenten waarschuwingen registreren. Uiteindelijk bleef een bruikbare respons van 55 procent over. De uiteindelijke respons was representatief voor gemeenten van verschillende grootteklasse en voor gemeenten met een verschillende hoeveelheid ingestroomde fraudevorderingen volgens de BDFS.

Voor het totaal aantal waarschuwingen en het aantal waarschuwingen op basis van de inlichtingenplicht was een betrouwbare schattingsmethode te ontwikkelen om op te hogen naar het totaal aantal waarschuwingen in Nederland. De andere soorten waarschuwingen kunnen afzonderlijk niet nauwkeurig genoeg worden geschat om publicatie te rechtvaardigen. Het gaat om waarschuwingen vanwege 'het niet voldoen aan de eis van tegenprestatie', 'het niet voldoen aan de eis van arbeidsverplichting' en waarschuwingen met een onbekende reden. De relatieve betrouwbaarheidsmarges liggen hier tussen 23 en 51 procent. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te geven. Een daarvan is dat deze waarschuwingen relatief vaak niet worden geregistreerd bij gemeenten, een andere dat deze waarschuwingen veel minder vaak worden gegeven dan waarschuwingen vanwege het schenden van de inlichtingenplicht.

6. Bijlage 1 Vragenlijst waarschuwingen

Inleiding bij de vragenlijst over waarschuwingen 2016

Algemeen

In dit onderzoek is het CBS geïnteresseerd in het aantal waarschuwingen dat door gemeenten is gegeven in het kader van de Fraudewet. Volgens de Participatiewet hebben gemeenten de mogelijkheid om bijvoorbeeld in het geval van schending van de inlichtingenplicht in plaats van een boete een waarschuwing te geven. Een waarschuwing kan worden gegeven bij verminderde verwijtbaarheid en bij een zeer klein of geen benadelingsbedrag (nulfraude). De waarschuwing kan slechts eenmaal worden gegeven in een periode van twee jaar. Als er in een periode van twee jaar voorafgaand aan de schending van de inlichtingenplicht al een boete of waarschuwing is opgelegd, kan er niet meer worden volstaan met het geven van een waarschuwing. In dat geval moet meteen een bestuurlijke boete worden opgelegd.

Momenteel wordt het aantal gegeven waarschuwingen niet uitgevraagd in de BDFS. Daarom heeft het ministerie van SZW het CBS opdracht gegeven om een extra uitvraag over het aantal gegeven waarschuwingen op te zetten en uit te voeren.

Invullen en versturen van de enquête

In dit onderzoek gaat het om het aantal waarschuwingen dat gegeven is in 2016. Wij vragen u om de gevraagde aantallen in de gele vlakken in te vullen. Indien waarschuwingen niet geregistreerd worden binnen uw gemeente, kunt u dit aangeven door het hiervoor bestemde vakje aan te vinken. Eventuele opmerkingen kunt u plaatsen in het gele vlak onderaan. Na het invullen van de vragenlijst kunt u het document opslaan (graag onder de originele naam) en als bijlage mailen aan SZ_BDFS@cbs.nl ter attentie van Leonore Braggaar, Jeremy Weidum of Thirsa Leendertse. Mocht u vragen hebben over de vragenlijst dan kunt

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

[Klik hier om naar de vragenlijst te gaan.](#)

Waarschuwingen in 2016

Gemeente

Wij registreren geen waarschuwingen

1 Totaal aantal waarschuwingen waarschuwingen

Soort waarschuwing

2 Schending van de inlichtingenplicht waarschuwingen

3 Niet voldoen aan eis tegenprestatie waarschuwingen

4 Niet voldoen aan arbeidsverplichting waarschuwingen

5 Overig/aard onbekend waarschuwingen

Eventuele opmerkingen:

Het gaat om het aantal waarschuwingen dat gegeven is in 2016.

Het ingevulde formulier kunt u zenden aan SZ_BDFS@CBS.nl ter attentie van Leonore Braggaar, Jeremy Weidum en Thirsa Leendertse.

Mocht u vragen hebben over de vragenlijst, dan kunt u deze stellen via dit emailadres of tijdens kantooruren via telefoonnummers 070 337 070 337 of 070 337